

Міністерство освіти і науки України
Рівненський державний гуманітарний університет

Слов'янський світ і Україна

Збірник наукових праць на пошану
ректора Рівненського державного гуманітарного університету,
професора Руслана Постолювського

Рівне
Видавець О. Зень
2021

УДК 94(367):94(477)
С-481

Рекомендовано до друку рішенням Вченої ради
Рівненського державного гуманітарного університету
(протокол № 6 від 30 червня 2021 р.)

Рецензенти:

Анатолій Філінюк – доктор історичних наук, професор,
завідувач кафедри історії України Кам'янець-
Подільського національного університету імені
Івана Огієнка

Володимир Фісанов – доктор історичних наук, професор,
завідувач кафедри міжнародної інформації
Чернівецького національного університету імені
Юрія Федьковича

Тарас Чухліб – доктор історичних наук, провідний науковий
співробітник Інституту історії України НАН
України

Відповідальний редактор
кандидат історичних наук, професор **Валерій Шеретюк**

Слов'янський світ і Україна: Збірник наукових праць на пошану ректора Рівненського державного гуманітарного університету, професора Руслана Постолювського. – Рівне : О. Зень, 2021. – 432 с.

ISBN 978-617-601-377-8

Видання присвячене 70-річчю від дня народження професора, ректора Рівненського державного гуманітарного університету, заслуженого діяча науки і техніки України, члена-кореспондента Академії педагогічних та соціальних наук, члена-кореспондента Міжнародної слов'янської академії Р. М. Постолювського. У збірнику подані наукові розвідки з історії слов'янських народів та широкого спектру проблем української історії різних періодів. Серед авторів – науковці з академічних установ та вишів України й зарубіжжя.

Видання розраховане на науковий та викладацький загал, студентів, та всіх, хто небайдужий до історії.

УДК 94(367):94(477)

ISBN 978-617-601-377-8

© Рівненський державний
гуманітарний університет, 2021

РЕЛІГІЙНА ПОЛІТИКА НА РІВНЕНЩИНІ У 50-60-Х РОКАХ ХХ СТОЛІТТЯ

У 1950-х роках на території Рівненської області, що входила до складу УРСР, були представлені усі християнські конфесії. Більшість населення краю сповідувало православ'я, яке репрезентувала Російська православна церква. Згідно статистичних даних, станом на 1 січня 1955 рік, на Рівненщині РПЦ нараховувала 406 зареєстрованих та діючих церков, 423 зареєстровані релігійні громади, 323 священники і 2 монастирі (165 осіб) [4, арк. 11]. Євангельські християни-баптисти функціонували в 30 районах області, у кількості 167 громад, із загальною чисельністю 10608 віруючих, адвентисти мали 2 громади з 88 віруючими (Демидівський та Млинівський райони), а римо-католики – 6 громад (м. Рівне, м. Дубно, м. Корець, м. Острог, м. Здолбунів, м. Сарни), і відповідно 1112 віруючих [14, арк. 1-5]. Окрему групу становили незареєстровані релігійні громади. Зокрема, реєстрації не підлягали християни віри євангельської (п'ятидесятники), єговісти, мурашковці, Істинно-православна церква. Ці релігійні організації радянською владою кваліфікувались як «реакційні й соціально шкідливі», а відповідно заборонялися радянським законодавством, на підставі чого не реєструвалися Радою у справах релігії та культів і уповноваженими Ради на місцях. Найбільшу частку серед них склали християни віри євангельської, утворення яких діяли у 12 районах Рівненської області. Згідно зведених даних про мережу релігійних об'єднань у 1950 році фіксувалося 17 п'ятидесятницьких угруповань (357 членів), 2 групи єговістів (39 членів), 2 групи мурашковців (49 членів) та 1 об'єднання ІПЦ (120 членів). У 1960 році спостерігається збільшення релігійних громад ЄХБ (з 13 у 1955 році до 33 у 1960 році) та ІПЦ (з 1 у 1950 до 6 у 1960). Мурашковці та єговісти, навпаки, втратили по одній громаді [24, арк. 121]. Станом на 20 березня 1961 року, на території Рівненщини функціонувало 32 групи (з приблизною кількістю віруючих 720 чол.) п'ятидесятників, 1 група єговістів (39 членів), 1 група «мурашковців» (13 членів) та 1 група ІПЦ [23, арк. 148].

Після постанови ЦК КПРС від 10 жовтня 1954 року «Про помилки у проведенні науково-атеїстичної пропаганди серед населення» та інших відповідних нормативних документів, партійно-радянські органи почали наполегливо активізувати роботу, направлену на послаблення діяльності та впливу християнських релігійних організацій. Основною метою спланованих радянською владою акцій було скорочення релігійної мережі області, а у подальшому – ліквідація усіх церковних структур. Реалізація цих намірів забезпечувалася через впровадження низки заходів та методів, які мали комплексне і обов'язкове застосування до усіх релігійних організацій, у тому числі і християнських.

Одним із ефективних радянських методів корегування релігійної карти Рівненської області було масове зняття з реєстрації релігійних громад. Статистичні дані вказують на те, що цей процес мав масштабний і чітко

спланований характер. Приміром, якщо з 1948 року по 1958 рік було знято з реєстрації 29 релігійних громад і церков РПЦ, то за порівняно менший період – з 1 січня 1958 року по 15 липня 1964 рік ця цифра сягала уже 115. А у період з 1960 по 1971 рр. з реєстрації було знято 140 православних церков [29, арк. 39]. Кількісне зменшення було характерне і для римо-католицьких громад. Зокрема, на 25 грудня 1961 року із 6 функціонуючих у 1955 році релігійних громад РКЦ, залишилось діяти лише 2 (м. Здолбунів, м. Корець) [21, арк. 4]. А у 1963 році з релігійної карти Рівненської області зникли усі римо-католицькі структурні одиниці [24, арк. 121]. Боротьбу з протестантськими релігійними громадами значно спрощувала так звана Московська угода, укладена 1945 року між ВСЕХБ і ХВС, згідно якої п'ятидесятники не підлягали реєстрації як самостійні громади, а відповідно не мали права здійснювати самостійні молитовні зібрання. Надалі ХВС змушені були функціонувати лише у єдності з ЄХБ. Як результат, на 1961 рік у статистичних даних фіксується 149 громад євангельських християн-баптистів, 1962 року – 137, 1963 року – 124, а 1964 року – 118 [24, арк. 121].

Зняття з реєстрації релігійної громади, зазвичай, супроводжувалось практикою закриття церковних приміщень та передачі конфіскованих молитовних будинків чи костелів, а у подальшому і православних храмів, на баланс держави. Конфісковані православні церкви та будинки, використовувались зазвичай як бібліотеки, фельдшерські пункти, амбулаторії, школи, магазини сільпо. Молитовні будинки ЄХБ в основному переоснащувались під школи (із зняттям з обліку громади), дитячі садки, лікувальні заклади, костели – під колгоспні будинки культури, спортивні школи та зали, зерносховища.

Практика передачі церковних приміщень державним установам часто мала фіктивний характер, і нерідко рішення про переоснащення церковних приміщень не виконувались, а мали виключно формальний характер. Культурні будівлі передані у користування державним установам руйнувались і не використовувались за призначенням. Незважаючи на прийняті рішення, передані приміщення тривалий час не освоювались відповідними установами, а навпаки зазнавали подальшого руйнування. Прикладом такого бездіяння влади є римо-католицький костел у с. Боремель. Так, згідно рішення виконкому Рівненської обласної ради депутатів трудящих від 11 квітня 1951 року № 608 і постанови Ради у справах релігійних культів при Раді міністрів СРСР від 7 травня 1952 року (протокол № 6), костел було передано у відомство сільськогосподарської артілі «Перемога» для використання під колгоспний будинок культури [2, арк. 64]. Незважаючи на вищевказані рішення, передане приміщення більше року не освоювалось управлінням колгоспу під визначену мету, а навпаки зазнавало подальшого руйнування. У цій ситуації досить промовистими є дані зведеного звіту про молитовні приміщення націоналізованого фонду, зайняті під культпросвітні заклади (станом на 25 грудня 1961 року). Зокрема вони свідчать про те, що, наприклад, практично усі (а це 3 із 4) римо-католицькі костели, попри прийняті рішення, використовувались як склади, а не як культпросвітні осередки [21, арк. 5а]. А на 1964 рік у Рівненській області 66 приміщень РПЦ

взагалі не використовувались, у тому числі, і як культурно-просвітні заклади [11, арк. 25].

Зневажливе ставлення до релігії та її носіїв з боку влади проявлялось також у звільненні громадян через релігійні переконання. Найбільш активно такі заходи у Рівненській області застосовувались до протестантів. Офіційною підставою для звільнення були скорочення штату, відсутність вищої освіти працівників (з урахуванням того, що більшість протестантів займали неprestижні посади), привласнення колгоспних грошей, систематичне порушення трудової дисципліни, розкрадання соціалістичної власності, зменшення об'єму роботи. Вигідним для влади було також зобов'язання радянських громадян працювати у неділю (в цей день активно проводились релігійні зібрання та богослужіння), яка вважалась робочим днем тижня. За відмову працювати у цей день карали штрафом, який дорівнював п'ятом трудовим дням [18, арк. 82]. Водночас, працівники міліції проводили незаконні обшуки квартир віруючих, перешкоджали відправленню релігійних обрядів. Мали місце випадки безпідставного притягнення до кримінальної відповідальності віруючих, які не вчиняли будь-яких заборонених законом дій, застосування до них постанов законодавства про боротьбу з особами, що ухиляються від суспільно-корисної праці. Особливо частими були випадки накладання штрафів (у розмірі від 50 руб. і більше) за присутність дітей дошкільного та шкільного віку на молитовних зібраннях. Також була розроблена система заходів, направлених на зниження ініціативності протестантських лідерів. До них зараховували осіб, з якими неодноразово проводилась відповідна робота (накладання численних штрафів, індивідуальні бесіди, інші «радянські профілактичні заходи»), але безрезультатно. З метою подальшого зниження їхньої активності застосовувались більш радикальні методи, із залученням прокуратури, міліції та керівників організацій, у яких вони працювали. Приміром, прокурору Здолбунівського району спільно з міліцією було доручено зібрати факти злочинної діяльності та притягнути до кримінальної відповідальності старшого пресвітера Ради церков ЄХБ Назарука О. Г., який займався розповсюдженням релігійної літератури, систематично брав участь у нелегальних з'їздах та засіданнях «розкольників» [25, арк. 133].

Проводилась робота і щодо зменшення кількості служителів культу. Цей вектор державної політики мав різні вияви, зумовлені рівнем «співпраці» з СРСР і відданістю лідерів релігійних організацій радянській ідеології. Ті священники, які публічно висловлювали своє незадоволення владою ідентифікувались як її вороги. До цієї когорти належали передусім римо-католицькі служителі культу, протестантські пастори, а згодом (коли вже держава не потребувала активної підтримки Православної церкви) і православне духовенство. Стосовно Римо-католицької церкви нагадаємо, що станом на 1 січня 1955 року в Рівненській області нараховувалось 6 зареєстрованих релігійних громад РКЦ (м. Рівне, м. Дубно, м. Корець, м. Остріг, м. Здолбунів, м. Сарни), з приблизною кількістю віруючих – 1112 осіб [14, арк. 6]. При такій кількості зареєстрованих у області громад та віруючих, священницькі функції офіційно здійснював лише один служитель культу –

Кашуба Альос Карлович. Усі спроби adeptів Римо-католицької церкви збільшити кількість своїх священників на Рівненщині були марні. Влада була непохитною у своїй антикатолицькій налаштованості. Однак 12 квітня 1958 року, за порушення законодавства про релігійні культу, Рада у справах релігійних культур знімає з реєстрації і самого А. Кашубу [17, арк. 48]. Порушення полягало у несанкціонованих виїздах священника за межі області для проведення релігійних обрядів (м. Житомир, Хмельницька область) та богослужінь, організації зібрання коштів для капітальних ремонтів костелів, релігійній пропаганді за межами костелу, релігійному вихованні дітей та молоді. Особливо не влаштовувала владу антирадянська позиція священника. Відсутність упродовж тривалого часу служителя культу в релігійній громаді, ставала однією із вагомих підстав для зняття її з реєстрації. Зокрема цей факт було використано владою при знятті з реєстрації усіх римо-католицьких громад, адже з 1958 року жоден приход РКЦ у Рівненській області не мав служителя культу [23, арк. 148].

Проводилась активна політика і щодо зниження кількісного складу православного духовенства. Якщо вище духовенство і знаходило подекуди компроміси з владою, то пересічним ієрархам це вдавалось значно складніше, що спочатку призводило до зняття з реєстрації громади, до якої вони були прикріплені, а потім і їх самих. Так, статистичні дані дозволяють констатувати факт перманентного скорочення чисельності як священників, так і дияконів на території Рівненщини. Зокрема маємо таку динаміку: 1 січня 1954 року на реєстрації перебувало 309 священників та 58 дияконів, 1955 року – 320 священників і 52 диякони, 1956 року – 319 священників і 54 диякони, 1957 року – 314 священників і 48 дияконів [5, арк. 98]. У подальші роки позитивних змін, котрі б вказували на збільшення православного духовенства, теж не спостерігається. Так, станом на 1 січня 1958 року зафіксовано 303 священники і 47 дияконів [7, арк. 8], на 1 січня 1960 року – 289 священників і 31 диякон [10, арк. 2], на 1 січня 1965 року – 254 священники і 24 диякони [12, арк. 18]. У 1968 році функціонуючі церкви області обслуговувало 234 священники і 25 дияконів [27, арк. 112], а на 1 січня 1971 року мережа зареєстрованих служителів культу складалась з 228 священників та 21 диякона [30, арк. 10].

Робота над «знешкодженням» духовенства та зменшенням його кількісного складу мала цілком обґрунтовані підстави, адже священники-опозиціонери всіляко розвінчували культ ідеальної радянської системи управління та СРСР загалом. У непоодиноких випадках саме парафіяльні служителі культу організовували adeptів християнських церков для відстоювання «гарантованих» радянським законодавством та владою прав. У той час, коли Рада у справах РПЦ спільно із Московською патріархією розповсюджувала неправдиву інформацію про те, що «наша церква (РПЦ) не відчуває ніякого обмеження, і не знає ніякого втручання у своє внутрішнє життя з боку держави [6, арк. 103]».

Активізувалась антирелігійна робота і через засоби масової інформації. Нерідко місцева преса публікувала «викривальні» статті про поведінку тих, хто «ухиляється від суспільно-корисної праці, веде антигромадський, паразитичний спосіб життя, живе за принципом поменше державі, побільше собі». До такої

категорії людей, наприклад, був зарахований пресвітер п'ятидесятників В. Шевчук. На судовому засіданні у Вербському будинку культури, 29 вересня 1961 року було доведено вину підсудного, і винесено вирок – 5 років ув'язнення з виселенням [34, с. 4]. Злочинні дії В. Шевчука кваліфікувались по частині першої статті 209 Кримінального Кодексу Української РСР, згідно якої до відповідальності притягуються особи, що ведуть паразитичний спосіб життя, керують забороненими сектами.

Популяризувались у періодичних виданнях також статті про антисуспільні вчинки та аморальність православного і римо-католицького духовенства. Ці публікації характеризувались примітивним та відверто принизливим викладом матеріалу, де священнослужителі звинувачувались у всіх «смертних гріхах» та негідній таким особам поведінці. Приміром, фейлетони, опубліковані в місцевих газетах «Нове життя» та «Червоний прапор», спрямовувались на заплямування репутації римо-католицького священика А. Кашуби (духівника звинувачували у порушенні обітниць цілібату, зловживанні службовим становищем, примусовому збиранні коштів на ремонт костелів області та інші потреби) [32, с. 2].

Окрема масштабна і чітко спланована робота проводилась щодо студентів та абітурієнтів духовних семінарій РПЦ. Це зумовлювалось тим, що кількість бажаючих навчатись у згаданих вище установах упродовж чотирьох років, з 1950 року до 1954 року стрімко збільшувалась. Зокрема у 1950 році лише до Луцької духовної семінарії було подано 10 заяв вступників з Рівненської області, у 1951 році – 17, у 1952 році – 14, у 1953 році – 28, а 1954 року – 31 [3, арк. 227]. Це, звичайно, не могло лишитись поза увагою уповноваженого у справах РПЦ в області. У подальші роки ситуація суттєво не змінюється, і тільки 1959 рік відзначається надто низькими показниками поданих заяв на вступ до Волинської духовної семінарії – лише 8 осіб [8, арк. 206]. Такі дані, безумовно, вказують на чітко сплановану ідеологічну роботу на усіх рівнях. Підтвердженням цьому є те, що часто за семінаристами встановлювався державний нагляд, з метою їхнього відриву від семінарії.

Складність у функціонування християнських конфесій вносив також той факт, що представники влади усіх рівнів перешкоджали віруючим та духовенству зокрема, здійснювати християнські таїнства і обряди. Служителям культу заборонялось організовувати святкування престольних свят, проводити літургію та будь-які відправи під відкритим небом, здійснювати багатолюдні зібрання з метою проведення хрещення чи з іншим наміром релігійного характеру. При цьому усі зобов'язання та вимоги передавались в індивідуальних бесідах з священиками й пресвітерами, і не мали документального підтвердження. Будь-які звернення духовенства надати письмове розпорядження щодо заборони здійснення того чи іншого обряду відхилялись. Долучались до «профілактичної» роботи з духовенством комісії сприяння, працівники обкому КПУ та облвиконкому. Однак, із звітів уповноважених видно, що релігійна обрядовість у Рівненській області протягом аналізованого нами періоду (попри загальне щорічне зменшення), лишалась достатньо високою, а в окремих районах (Гоцанському, Рівненському, Костопільському, Острозькому, Дубнівському, Здолбунівському

та Рокитнівському) не лише не знижувалась, а навпаки зростала. Особливо це стосувалось таїнства хрещення, здійснення якого щорічно збільшувалось. Так, у 1958 році кількість охрещених складала – 58,9%, у 1959 році – 58,8 %, у 1960 році – 59, 5%, у 1961 році – 62, 5%, у 1962 році – 65,5%, у 1963 році – 70,5%, а за I півріччя 1964 року – 70,5% [11, арк. 30].

Передбачалось обмеження релігійного впливу на населення і через заборону організувати паломництво до так званих «святих місць». Інформація спецслужб стала підставою для того, щоб 28 листопада 1958 року ЦК КПРС прийняв постанову «Про заходи щодо припинення паломництва до так званих «святих місць»», яка вимагала виявляти організаторів паломництва і притягувати їх до адміністративної та кримінальної відповідальності. Керуючись новими постановами, Рада у справах РПЦ при Раді Міністрів СРСР розіслала усім уповноваженим Ради лист, що стосувався паломництва, зокрема конкретних запланованих заходів щодо ліквідації «святих місць» краю. На території Рівненської області осередки паломництва знаходились у Дубнівському районі (с. Онишковці), Здолбунівському районі (с. Гульча) та Острозькому районі (с. Вілія). Усі вони, згідно відповідних рішень, підлягали знищенню.

З метою посилення пропаганди науково-атеїстичних і природничо-наукових знань, серед жителів області, при виконкомах Рад депутатів трудящих створювались громадські комісії, що контролювали дотримання радянського законодавства про культу. Так звані комісії або групи сприяння організації контролю за дотриманням законодавства про культу, були створені майже при всіх виконкомах районних і міських Рад депутатів трудящих Рівненської області. У їхній обов'язок входило: систематично вивчати релігійну ситуацію, збирати та аналізувати дані щодо відвідування віруючими молитовних зібрань і богослужінь; стежити за дотриманням духовенством і релігійними громадами законодавства про культу, зокрема вистежувати служителів культу, котрі незаконно здійснювали релігійні обряди; вивчати проповідницьку діяльність служителів культу, форми і методи їхньої роботи серед віруючих, а особливо серед дітей та молоді; вивчати склад та актив віруючих (релігійних громад), у тому числі їхні родинні зв'язки [11, арк. 94]. Влада навіть вдавалась до того, що змушувала духовенство відвідувати антирелігійні лекції.

Однак, позбавлення християнських конфесій права на свободу совісті, релігії та обмеження їхньої діяльності, породили численні протести серед віруючих та духовенства Рівненського краю. Масив звернень та заяв вірян християнських церков надходив до місцевих органів влади, уповноваженого у справах релігії, а також до вищого радянського керівництва. Приміром, за I півріччя 1967 року лише на адресу уповноваженого Радою у справах релігії при Раді Міністрів СРСР у Рівненській області від віруючих громадян надійшло 76 скарг і заяв, переважно з приводу відновлення реєстрації релігійних громад – 34 заяви (2- від православних, 1 – від римо-католиків, 13 – від ЄХБ). Найбільше заяв у цей період надходило з Рокитнівського району [26, арк. 77]. Ще виразніших ознак протест набуває у 1968 році. Тоді тільки за I півріччя на адресу уповноваженого у Рівненській області надійшло 206 письмових і усних

скарг та заяв, а також прийнято 336 відвідувачів з різних внутрішньо-церковних питань [28, арк. 16].

Отже, антирелігійна політика, яка особливо посилилась у кінці 50-х на початку 60-х років ХХ століття, призвела до кардинальних змін у релігійній мережі Рівненщини. Становище християнських конфесій ставало дедалі складнішим, що виявлялось у обмеженні, а часто і позбавленні можливості нормального функціонування релігійних громад і забезпеченні релігійних потреб віруючих. У результаті, потужна атеїстична пропаганда та застосування низки методів боротьби з релігією, призвели до занепаду релігійного життя краю.

Джерела та література

1. Вільховий Ю. Політика радянських владних структур щодо сектантських громад на Волині (II половина 40-их — 50-і рр.) // Волинь у новітній історії української державності: Збірник наукових праць / За ред. Б.О.Яроша. — Луцьк: Волинь, 1999. — С.184-191.

2. Державний архів Рівненської області (далі ДАРО), ф. Р-204, оп. 11, спр. 42, 191 арк.

3. ДАРО, ф. Р-204, оп. 11, спр. 82, 280 арк.

4. ДАРО, ф. Р-204, оп. 11, спр. 86, 201 арк.

5. ДАРО, ф. Р-204, оп. 11, спр. 94, 146 арк.

6. ДАРО, ф. Р-204, оп. 11, спр. 101, 103 арк.

7. ДАРО, ф. Р-204, оп. 11, спр. 115, 339 арк.

8. ДАРО, ф. Р-204, оп. 11, спр. 116, 315 арк.

9. ДАРО, ф. Р-204, оп. 11, спр. 118, 107 арк.

10. ДАРО, ф. Р-204, оп. 11, спр. 426, 185 арк.

11. ДАРО, ф. Р-204, оп. 11, спр. 565, 261 арк.

12. ДАРО, ф. Р-204, оп. 11, спр. 568, 232 арк.

13. ДАРО, ф. Р-204, оп. 11, спр. 569, 256 арк.

14. ДАРО, ф. Р-204, оп. 12, спр. 55, 18 арк.

15. ДАРО, ф. Р-204, оп. 12, спр. 56, 15 арк.

16. ДАРО, ф. Р-204, оп. 12, спр. 59, 91 арк.

17. ДАРО, ф. Р-204, оп. 12, спр. 61, 176 арк.

18. ДАРО, ф. Р-204, оп. 12, спр. 62, 180 арк.

19. ДАРО, ф. Р-204, оп. 12, спр. 66, 390 арк.

20. ДАРО, ф. Р-204, оп. 12, спр. 67, 286 арк.

21. ДАРО, ф. Р-204, оп. 12, спр. 107, 209 арк.

22. ДАРО, ф. Р-204, оп. 12, спр. 123, 290 арк.

23. ДАРО, ф. Р-204, оп. 12, спр. 124, 158 арк.

24. ДАРО, ф. Р-204, оп. 12, Спр. 138, 210 арк.

25. ДАРО, ф. Р-204, оп. 12, спр. 152, 203 арк.

26. ДАРО, ф. Р-204, оп. 12, спр. 160, 121 арк.

27. ДАРО, ф. Р-204, оп. 12, спр. 162, 35 арк.

28. ДАРО, ф. Р-204, оп. 12, спр. 163, 84 арк.

29. ДАРО, ф. Р-204, оп. 12, спр. 172, 45 арк.

30. ДАРО, ф. Р-204, оп. 12, спр. 183, 11 арк.

31. Земні діла ксьондза Кошуби // Червоний прапор. — 1958. — 11 квітня. — С. 2.

32. Іваненко І. За релігійною завісою / І. Іваненко, К. Свояченчук // Нове життя. — 1958. — 24 грудня. — С. 2.

33. Корнейко А. Церковно-релігійна ситуація в західних областях УРСР в середині 50-х років ХХ ст. / А. Корнейко // Науковий вісник ВДУ. Історичні науки. – 1998. – №1. – С.27–31.

34. Сергієчко М. На лаві підсудних – пресвітер секти п'ятидесятників /М. Сергієчко // Дубнівська правда. – 1961. – № 120. – С. 4.

35. Стоцький Ярослав. Держава і релігії в західних областях України: конфесійні трансформації в контексті державної політики 1944-1964 років.: [Монографія] / Ярослав Васильович Стоцький. – К.: ФАТА, ЛТД, 2008. – 510 с.

ЗМІСТ

ВШАНОВУЮЧИ ЮВІЛЯРА

Валерій Смолій

Слово про ювіляра.....4

Олександр Завальнюк

Alma mater Руслана Постоловського у 1960-1970-х рр.
(До історії Кам'янець-Подільського державного педагогічного інституту)8

Роман Михальчук

Професор Руслан Постоловський – науковець та управлінець
(До 70-річчя заслуженого діяча науки і техніки України).....20

РОЗДІЛ 1. ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ

Олег Озимчук

Причини конфронтації Англії та Франції в XII – на початку XIV століть32

Юрій Терешко, Оксана Левак

Початок правління прем'єр-міністра Джуліо Мазаріні – «тіні Рішельє»
і зовнішня політика Франції у Західній Європі в період тридцятилітньої
війни (1643-1647 рр.).....38

Наталія Плюта

Демографічні, економічні та політичні фактори розвитку колоніальної
ідеї у Франції в новий час48

Катерина Шевчук

Трансформаційні процеси в естетиці на початку – в першій половині
XX ст.56

Ігор Десятничук

Чехи та чеські землі у фокусі прагнень чеських німців у роки
Першої світової війни65

Світлана Шульга

Волинські чехи у зовнішній політиці міжвоєнної Чехословаччини.....73

Степан Синяк

Польська державна політика у сфері військово-фізичної підготовки.....82

Андрій Слесаренко

Друга світова війна та Голокост у кінофільмах чеських режисерів
Збинеска Бриниха та Юрая Герца.....91

Ігор Філіпчук

Інтелектуальна підготовка демократичного руху в Чехословаччині
1967-1968 рр.: суспільно-історичні обставини 99

Тетяна Опанасюк

Становлення і діяльність опозиційно-радикальних течій в СРСР
у 1987-1989 рр. 109

Інна Мартинчук

Особливості внутрішньопарламентської боротьби в Словацькій
республіці в 1993-1998 рр. 118

Тетяна Шамсутдинова-Лебедюк

Особливості сучасних взаємовідносин чоловіка й жінки у ісламі 128

РОЗДІЛ 2. ІСТОРІЯ УКРАЇНИ

Андрій Блануца

Земельні надання на умовах земської служби як елемент станової
культури у Великому Князівстві Литовському (Друга половина XV –
середина XVI ст.) 138

Андрій Гурбик

Концепти «Звичай» і «Право» в звичаєво-правовій культурі
українських земель XVI – XVII ст. 145

Богдан Прищепя

Планування та забудова замку князів Острозьких у Старокостянтинові 159

Галина Панишко

До питання політичних аспектів українсько-польських:
від Люблінської унії до Люблінського трикутника 169

Олена Прищепя

Освітні практики Речі Посполитої на Правобережній Україні
(1773–1793 рр.) 177

Микола Кучерепа

Правовий і майновий статус православної церкви у Польщі
у міжвоєнний період (1918–1939 рр.) 184

Любов Заглинська, Оксана Лукомська

Історичний аспект розвитку економічної освіти в Україні 199

Юрій Крамар

Професійно-технічна освіта на Волині у міжвоєнний період
(1921–1939 рр.) 205

Руслана Давидюк, Віталіна Данильчук

«Рідні хати» як проурядові культурно-освітні осередки Волинського воєводства 213

Юлія Візітів

Волинський пласт: хронологія розвитку 220

Володимир Баран

Військово-чекістські операції НКВС проти українського підпілля в Західній Україні: 1939–1941 рр. 229

Валентина Доброчинська

Пропагування радянської освіти у періодичних виданнях Волинської та Ровенської областей (1939–1941 рр.) 237

Ірина Рибачок

Богословсько-педагогічна академія УАПЦ в Мюнхені 1946-1952 рр. (До 75-ліття від заснування) 244

Олена Ворон, Оксана Ворон

Релігійна політика на Рівненщині у 50-60-х роках XX століття 254

Дмитро Малезжик

Репресивна політика радянської влади проти творчої інтелігенції УРСР (Друга половина 1960-х рр.) 262

Олександр Комарніцький

Рівненський педінститут у роки Горбачовської перебудови 268

Сергій Жилюк, Лариса Паніна, Сергій Шапранський

Державно-церковні відносини на Житомирщині у контексті суспільно-релігійних трансформацій 1989-1991 рр. 277

Руслана Шеретюк

Мистецтво як чинник формування національної ідентичності: український контекст 285

Ірина Панчук

Сучасні протестанти в Україні: особливості ідентифікації 292

РОЗДІЛ 3. ПОЛІТИЧНІ ІДЕЇ ТА ПРОЦЕСИ В ІСТОРИЧНОМУ КОНТЕКСТІ, МЕТОДОЛОГІЯ, ІСТОРІОГРАФІЯ, ДЖЕРЕЛОЗНАВСТВО

Анатолій Філінюк, Олександр Григоренко

Мистецтво Волині XVI – XVII ст. у науковій спадщині професора Мечислава Гембаровича 302

Grzegorz Baziur

Świadomość narodowo-państwowa i jej rola w procesie samoidentyfikacji obywatelskiej społeczeństwa ukraińskiego – wybrane problem308

Сергій Троян, Наталія Нечаєва-Юрійчук

Перша світова війна 1914–1918 рр. і маніпуляція свідомістю людини в умовах зародження нової світ-системи331

Максим Гон, Наталія Івчик

Полпотівське «взірцеве суспільство» у дискурсі історії повсякдення341

Оксана Гуменюк

Повсякдення радянської господарської культури: історіографічний аналіз349

Сергій Троян

Постколоніальні студії: західний і український дискурс358

Наталія Кінд-Войтюк

Інноваційні виклики вивчення історії у контексті реалізації завдань нової української школи365

Кароліна Цинк

Охорона довкілля як об'єкт екологічної освіти (соціологічне дослідження позицій українських студентів)372

Тетяна Кузьма

Музей як місце історичної пам'яті: практики Берліну383

Алла Киридон, Віктор Троян

Європейська ідентичність у парадигмальних обрисах космополітичної концепції Ульріха Бека391

Оксана Кундеус

Концептуальні основи європейської інтеграції400

Алла Киридон

Колективна пам'ять як ціннісно-смілова матриця національної ідентичності405

Олег Санжаревський, Наталія Байда, Андрій Стемпіцький

Приватні військові компанії: міжнародний досвід та перспективи для України414

Відомості про авторів.....422

Наукове видання

Слов'янський світ і Україна

Збірник наукових праць на пошану ректора
Рівненського державного гуманітарного університету,
професора Руслана Постолювського

Технічний редактор
О. М. Борилюк-Міськов

Підп. до др. 08.09.2021.

Формат 70x100¹/₁₆.

Папір офсет.

Друк цифр.

Гарнітура Таймс.

Ум. др. арк. 33,6.

Обл. вид. арк. 33,6.

Тираж 100 прим.

Видавець О. Зень
Свідоцтво суб'єкта видавничої
справи РВ № 26 від 6 квітня 2004 р.
пр. Кн. Романа, 9/24, м. Рівне, 33022;
тел.: 068-025-067-4; olegzen@ukr.net

Друкарня: «Формат-А»
вул. Центральна, 58, с. Корнин
Рівненського р-ну Рівненської обл.,
35304, 0362-20-53-37